

DİNLEME BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE ETKİLEŞİMLİ DİNLEMENİN ÖNEMİ

The Importance Of Interactive Listening In Developing Listening Skills

Elif GÜRBÜZ

Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Bartın/ Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-6511-9550

Doç. Dr. Muammer YILMAZ

Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Bartın/ Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-1736-7717

Cite As: Gürbüz, E. & Yılmaz, M. (2021). "Dinleme Becerilerinin Geliştirilmesinde Etkileşimli Dinlemenin Önemi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 7(47): 1442-1449.

ÖZET

Türkçe öğretimi dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört temel dil becerisi üzerinden yürütülmektedir. Dil becerilerinden ilk edinilen dil becerisi olan dinleme, diğer becerilerin de kazanılmasına temel oluşturmaktadır. Türkçe öğretimi becerilerinden dinleme ve konuşma dilin anlama boyutunu, okuma ve yazma ise dilin anlatma boyutunu oluşturmaktadır. Dinlemenin anne karnından başlayarak devam eden bir süreç olduğu göz önünde bulundurulduğunda hayatımızda ne kadar önemli bir yere sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Günlük hayatta öğrendiklerimizin büyük çoğunluğu dinleme becerisiyle elde edilmektedir. Bir başka ifadeyle dinleme yoluyla öğrenme, konuşma, okuma ve yazma yoluyla öğrenmenin toplamına eşittir. Bu bakımdan dinlemenin öğretimde etkili kullanılması, öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağlayabilir. Bunun için etkili dinlemenin nasıl yapılması gerektiği öğretmenler ve öğrenciler tarafından bilinmelidir. Dinleme genel olarak etkileşimli ve etkileşimsiz dinleme olarak ikiye ayrılmaktadır. Öğrencinin aktif olduğu dinleme türü, etkileşimli dinlemedir. Bu çalışmada etkileşimli dinlemenin dinleme becerilerini geliştirmedeki önemi vurgulanmıştır. Araştırma derleme türü bir araştırma olup, elde edilecek sonuçların alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dinleme Becerisi, Etkileşimli Dinleme, Öğrenci

ABSTRACT

Teaching Turkish is carried out on four basic language skills: listening, speaking, reading and writing. Listening, which is the first language skill acquired from language skills, is the basis for the acquisition of other skills. Among the Turkish teaching skills, listening and speaking constitute the comprehension dimension of the language, and reading and writing constitute the expression dimension of the language. Considering that listening is a process starting from the mother's womb, it becomes clear how important it is in our lives. Most of what we learn in daily life is achieved through listening skill. In other words, learning through listening is equal to the sum of learning through speaking, reading and writing. In this respect, the effective use of listening in teaching can contribute to students' learning. For this, teachers and students should know how to listen effectively. Listening is generally divided into interactive and non-interactive listening. The type of listening in which the student is active is interactive listening. In this study, the importance of interactive listening in developing listening skills is emphasized. The research is a compilation type research and it is thought that the results to be obtained will contribute to the field.

Keywords: ListeningSkill, Interactive Listening, Student

1. GİRİŞ

Sosyal varlık olan insanlar sahip oldukları dili kullanarak çevreleriyle etkileşimlerini sürdürürler. Dil hem bir iletişim hem de bir öğrenme aracıdır. Birey öğrenmek için dili kullanmak zorundadır.

İçinde doğup büyüdüğü toplumdaki dili, anadili olarak kazanan çocuk; duyu organları yardımıyla çevresini algılar ve zihinsel sürecinde işlemler başlatır (Melanlıoğlu, 2012, s. 66). Dil öğrencilerin bilgi edinmelerine, sorgulayıp karar vermelerine, olayları farklı açılardan değerlendirmelerine, sosyalleşmelerine, iletişim kurmalarına büyük katkı sağlar. Öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu ile ilgili temel becerileri edinmeleri gerekmektedir (Özatalay, 2007, s. 1). Günlük hayatta en çok kullandığımız temel dil becerisi dinlemedir. Türkçe öğretimi dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört temel dil becerisi üzerinden yürütülmektedir. Dört temel dil becerisinden ilk edinilen dil becerisi olan dinleme, diğer becerilerin de kazanılmasına temel oluşturmaktadır.

Temel dil becerilerinden konuşma ve yazma, dilin anlatma boyutunu; okuma ve dinleme ise dilin anlama boyutunu oluşturmaktadır (Bulut ve Karasakaloğlu, 2018; Melanlıoğlu, 2019). Bunların en çok kullanılanda en az kullanılanda doğru sıralanışı; dinleme, konuşma, okuma ve yazma şeklindedir.

Dil, insanlar arasında iletişim kurmayı sağlayan bir araçtır. İletişim, duygu, düşünce ve fikirlerin karşındaki kişiye her türlü yolla aktarılmasıdır. İletişim süreci; kaynak, mesaj, kod, kanal, alıcı ve geri bildirim

öğelerinden oluşmaktadır. Sağlıklı bir iletişim sürecinde konuşanın vermek istediği mesajı dinleyiciye en iyi şekilde iletmesinin önemli olduğu kadar; dinleyicinin de mesajı doğru anlamlandırması önemlidir.

Dinleyicinin işittiklerini anlamlandırabilmesi için:

- ✓ Sesleri tam işitebiliyor olması,
- ✓ İyi bir işitme ortamı oluşturulması,
- ✓ Kullanılan dilin, alıcının seviyesine uygun olması gerekmektedir (Özbay ve Çetin, 2011: 159).

Szukala (2001), insanların iletişim için harcadıkları sürenin yaklaşık % 45'ini dinlemeyle geçirdiklerini (akt. Aşılıoğlu, 2009) ise uyanık geçirdiğimiz zamanın % 40'ını dinlemeye, % 35'ini konuşmaya, % 16'sını okumaya, % 9'unu yazmaya ayırdığımızı belirtmektedir (akt. Özbay ve Çetin, 2011).

İletişim becerilerinin temelini etkin dinleme ve doğru zamanda doğru tepki verme davranışı oluşturmaktadır (Özatalay, 2007). Bununla birlikte sağlıklı bir iletişim etkin dinleme ile başlamakta ve devam etmektedir (Cihangir, 2015). İletişimin en temel yolu olarak ifade edilen dinleme çocuğun yaşamındaki ilk anlama etkinliğidir (Kemiksiz, 2015).

Dinlemenin bireyin yaşantısındaki önemine rağmen, dinleme becerisi ihmal edilen bir konudur. Öğretmenler ilkokula başlayan çocuğu sanki dinleme becerisine tam anlamıyla sahipmiş gibi kabul etmekte, diğer öğrenme becerilerinin (konuşma, okuma, yazma) gelişimine ağırlık vermektedirler. Oysa dinleme bireyin günlük yaşamda en fazla başvurduğu bir öğrenme becerisidir. Çünkü birey edindiği birçok bilgiyi dinleme yoluyla elde etmektedir. Bu yüzden öğrenme alanının etkin kullanılması gerekmektedir. Bunun için etkileşimli bir dinlemenin nasıl yapılması gerektiği önemli bir konudur.

Etkileşimli dinlemede öğrenci, dinleme sürecinde aktiftir. Anlatılanlarla ilgili not tutar, soru sorar, açıklamada bulunur, örnekler verir, aktif dinlemeye dair davranışlar sergiler. Bu davranışlar öğrencinin anlatılanları daha iyi anlamasına yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada etkileşimli dinlemenin, öğrencilerin dinleme becerilerinin geliştirmedeki önemi ele alınmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı etkileşimli dinlemenin dinleme becerilerini geliştirmedeki önemini incelemektir.

2. DİNLEME NEDİR

Temel dil becerilerinden biri olan dinleme bireyin yaşamda en sık kullandığı bir öğrenme alanıdır. Dinleme becerisinin anne karnında edinilmeye başlandığı, dil öğretiminin temeli olduğu bilinmektedir. Sever (2000) yapmış olduğu çalışmada dinlemenin ilk ana dil etkinliği olduğunu ve bu becerinin okul öncesi dönemden itibaren artarak devam ettiğini ifade etmektedir.

Günlük hayatta en çok kullanılan bir beceri alanı olan dinleme, dil gelişiminin temel becerisidir (Hampleman, 1958, s. 49). Dinleme becerisi ile ilgili alan yazında birçok tanım yapılmıştır.

Dinleme; sözlü iletişim sürecindeki etkili anlama ve cevap verme yeteneği (Johnson, 1951); konuşulan kelimelere dikkat ederek, onları anlama süreci (Hampleman, 1958); okuma yoluyla alınan bilgilerin üzerinde düşünme, nedenlerini araştırma, sonuçlar çıkarma ve değerlendirme biçimi (Güneş, 2007); konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliği (Demirel, 2000); ses uyarılarını dikkate alarak, onları zihnimizdeki seslerle örtüştürüp anlamlandırma çabası (Ungan, 2009); içinde bulundurduğu sözlü ve sözsüz mesajları zihinde anlamsal şekilde yapılandırarak gerçekleştirilen anlamaya dayalı aktif bir süreç (Doğan, 2010); işitilen bilgileri zihinsel faaliyetlerden geçirerek zihinde yapılandırma (Aytan, 2011); işitilen sürecin anlamlandırılması (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012); kişilerarası iletişimde anlatıcıdan gelen mesajları işitme becerisiyle alıp, zihinsel süreçlerden geçirerek anlamlandırma becerisi (Epçeçan, 2013); iletişim sırasındaki konuşmayı duyma, algılama ve anlamlandırma süreçlerini içene alan psikomotor bir beceri (Ateş ve Ercan, 2015); iletişim süreci içinde işitilenlerin anlamlandırılması, yorumlanması ve bunun sonucunda tepki geliştirme süreci (Erdem ve Erdem, 2015); alınan uyarıdan amaçlı bir şekilde anlam kurma davranışı (Akyol, 2020) olarak tanımlanmaktadır.

Verilen tanımlardan hareketle dinlemeye ait şu özellikler söylenebilir:

- ✓ Dört temel beceriden biri olma özelliğini taşır.

- ✓ Dinleme sürecisinin ilk aşaması işitmedir.
- ✓ Zihinsel faaliyetler gerektirir.
- ✓ Anlamlandırma süreci taşır.
- ✓ Kişiler arası iletişimi gerektirir.
- ✓ Psikomotor bir beceri olarak görülür.
- ✓ Amaçlı davranışlar içerir.
- ✓ Tepki geliştirme süreci taşır.

Ergin (1995) işitmeyi fizyolojik, dinlemeyi ise psikolojik bir süreç olarak değerlendirmektedir (akt. Melanlıoğlu, 2012). Doğan (2020,s. 5) dinleme ve işitme arasındaki farkları şu şekilde sıralamıştır:

- ✓ İşitme fiziksel bir süreç olarak tanımlanırken; dinleme işitmeyi de içine alan aktif zihinsel süreçler bütünüdür.
- ✓ İşitme belli bir frekansta gelen sesleri algılama iken; dinleme ses dalgalarının kulak tarafından alınarak işlenmesidir.
- ✓ Her dinleme de işitme vardır ancak her işitme de dinleme yoktur.
- ✓ Dinleme belli bir çaba gerektirir ve aktif bir anlamlandırma sürecini kapsar.
- ✓ İşitme, ses sinyallerinin beyne ulaşması ile son bulan fizyolojik bir süreç; dinleme ise işitmeyi de içine alan zihinsel bir süreçtir.

Etkileşimli dinleme sürecinde dinleyici aktif olarak sürece dâhil olur ve dinleme öncesinde, sırasında ve sonrasında belirlediği amaçlar doğrultusunda dinleme faaliyetini gerçekleştirir.Özbay ve Çetin (2011, s. 156) insanların amaçları doğrultusunda gerçekleştirdiği dinleme faaliyetlerinde edindikleri amaçları:

- ✓ Herhangi bir konuda bilgi edinmek,
- ✓ Hoşça vakit geçirmek,
- ✓ Olayları eleştirel gözle değerlendirmek,
- ✓ Eleştiri almak,
- ✓ Başka insanların deneyimlerinden yararlanmak,
- ✓ Toplumla iletişim kurmak,
- ✓ İnsanların düşüncelerini değerlendirmek,
- ✓ Çevremizdekilere yardım etmek şeklinde sıralamışlardır.

Hızla gelişen bilim ve teknoloji çağında görsel ve işitsel araçların kullanımı her gün biraz daha yaygınlaşmakla birlikte, dinlemeye ayrılan zaman da fazlalaşmaktadır (Özbay ve Çetin, 2011).Yapılan araştırmalar dinlemenin doğuştan gelen bir beceri olmakla birlikte, eğitim yoluyla geliştirilebilir olduğunu göstermektedir. (Demir, 2010), Cihangir (2000), Doğan (2017), Yılmaz (2007), Çelikbaş (2010), Aytan (2011), Melanlıoğlu (2011), Fidan (2012), Katrancı (2012), Bulut (2013), Sevimli (2015) ve Ören (2019) yapmış oldukları çalışmalarında kullandıkları farklı yöntemlerle dinlemenin eğitim yoluyla geliştirilebilir olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Özbay (2005) çalışmasında dinlemeyi etkileyen faktörlere değinmiştir. Dinleyiciye bağlı faktörler ve konuşmacıya bağlı faktörler olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Dinleyiciye bağlı faktörleri: zekâ, dinlemenin farkında olma, konuya ilgi, işitme, dikkat, dinleme amacı ve dil özellikleri olarak belirtmiştir. Konuşmacıya bağlı faktörleri ise: konuşmacının konuyu anlatma biçimi, konuşmacının ses tonu, konuşmacının konuya hâkimiyeti, konuşmacının duruşu, sesi ve mimikleri olarak sıralamıştır.

Dinleme süreci boyunca dikkat edilmesi gereken üç boyuttan söz edilebilir. Bunlar: Öğrencinin dinlemede duruşu, oturuşu, yüz, göz, baş hareketleri devinışsel; konuşmacıyı zevkle, isteyerek, empatik olarak dinlemesi duyuşsal; konuşmacının iletilerini zihinsel işlemlere tabi tutması bilişsel boyutu oluşturur (Güleryüz, 2000: akt. Demir, 2010).

3. DİNLEME ŞEKİLLERİ

3.1. Etkileşimsiz Dinleme

Etkileşimsiz dinleme; katılımsız dinleme ya da pasif dinleme olarak da ifade edilebilir.Şahin (2020) etkileşimsiz dinleme; dinleyicinin konuşmacıyla herhangi bir etkileşimde bulunmadığı, sadece konuşmacıya ve konuya odaklandığı dinleme şekli olarak tanımlanmaktadır.

Dinleyici ve konuşmacının rolleri bu dinleme şeklinde bellidir, dinleyici konuşmacı rolüyle sürece dâhil olmaz ve konuşmacıya müdahalede bulunmaz (Çalıcı ve Aytan, 2020).Dinleyici bu dinleme şeklinde sürece aktif bir biçimde dâhil olmaz.

Etkileşimsiz dinleme fiziksel olarak pasif ancak konuşmacının verdiği açık ve örtük mesajları anlamlandırmaya çalıştığı için dinleyici açısından aktif bir süreçtir (Şahin, 2020).Ancak dinleyicinin ilgisini çekmeyen konularda dikkat dağınıklığı yaşayabilir ve dinleme sürecinde kopukluklar olabilir.

Etkileşimsiz dinlemede konuşmanın sınırlarını konuşmacı belirler ve dinleyici konuyu değiştirme veya yönlendirme bağlamında etkin olmamakla birlikte; dinleyici dikkatini sürekli olarak canlı tutmalıdır (Şahin, 2020).Dinleyicinin sürekli olarak pasif kaldığı, katılım sağlayamadığı bir süreç olduğundan; dinleyici için dinleme kopuklukları, konu takibinde atlamalar ve konu bütünlüğünde eksiklikler yaşanabilir.

Radyo dinlemek, televizyon izlemek, konferanslar (Doğan, 2020), etkileşimsiz dinlemeye örnek gösterilebilir. Eğitim öğretim sürecinde öğretmenlerin konu anlatımlarında sıklıkla kullandıkları bir yöntem şekli olan tek yönlü konu anlatımı; öğrencilerin derse olan ilgisini azaltmakta ve derse katılımı olumsuz yönde etkilemektedir.

3.2. Etkileşimli Dinleme

Etkileşimli dinleme, katılımlı dinleme ya da aktif dinleme olarak da ifade edilebilir.Dinleyici ile konuşmacının etkileşim içinde olduğu; dinleyicinin konuşmacıya sorular sorarak, göz teması kurarak, beden dili ile dinlediğini göstererek, karşılıklı bilgi alışverişinin bulunduğu bir dinleme şeklidir (Şahin, 2020).

Etkileşimli dinlemenin özellikleri şunlardır:

- ✓ Konuşmacının dinleyici tarafından sorulan sorulara cevap vermesidir (Şahin, 2020, s. 32).
- ✓ Dinleyici fazladan sorular sorarak konuşmacıdan konuyu açıklamasını, tekrar etmesini, farklı şekilde ifade etmesini isteyebilir (Doğan, 2020, s. 29).
- ✓ Dinlemenin anlaşılabilirliği için dinleyicinin konuşmacıya dönüt vermesi gerekmektedir (Çalıcı ve Aytan, 2020, s. 32).
- ✓ Konuşmacıya anlayış ve kabul mesajı iletir, ona konuşmanın gidişatı konusunda serbestlik tanır (Cihangir, 2015, s. 39).
- ✓ Dinleyicinin dikkat seviyesinin yüksek olması, konuşmacının mesajları tam olarak anlamasını sağlamakla birlikte yanlış anlaşılmanın önüne geçer (Şahin, 2020, s. 32).
- ✓ Arslan (2008) iletişim sürecinde dinleyici ile konuşmacının rollerinin kesin çizgilerle ayrılması gerektiğini vurgular (akt.Çalıcı ve Aytan, 2020, s. 33).

Etkileşimli dinlemede dinleyici sürece aktif olarak dâhil olmaktadır. Dinleme sürecin yönünü ve ilerleyişini soru ve cevaplarıyla değiştirebilmektedir. Bu tür dinlemede dinleyici konuyu takip etmekte, konuya katılmakta ve konuşmacıyla iletişim halinde olmaktadır.

Etkileşimli dinleme birçok meslek grubuna hitap etmekle birlikte özellikle öğretmen-öğrenci, psikolog-hasta, avukat-müvekkil, ebeveyn-çocuklar arasında katılımlı dinleme yöntemin etkili bir şekilde kullanılması iletişim kopukluklarının en aza indirmesineyardımcı olabilir (Şahin, 2020).

3.2.1. Etkileşimli Dinlemede Kullanılabilecek Etkinlikler

Ekili bir dinleme için bir takım etkinlikler kullanılabilir. Bunlar;dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası olmak üzere üç grupta toplanabilir (Tüzel, 2014; Kaya, 2020).

3.2.1.1. Dinleme Öncesi Etkinlikler

Dinlemeye zihinsel ve fiziksel olarak hazırlık yapmak, dinleme planı oluşturmak, dinlenilecek metinle ilgili ön bilgileri harekete geçirmek ve dinlenilecek metne yönelik tahminlerde bulunup sorular oluşturmakla ilgili stratejileri kapsar (Kurudayıoğlu ve Kiraz, 2020).

Ön Hazırlık Yapma: Dinleme etkinliği için ön koşulların sağlanması olarak ifade edilen dinleme ortamının hazırlanması, dinleme için sessizliğin sağlanması, öğrencilerin gerekli araç gereçlerini hazırlaması gibi fiziksel hazırlıkların sağlanmasıdır (Kaya, 2020).

Anahtar Kelimelerle Çalışma: Öğrencilerin kavram geliştirmesini sağlamak, yeni bilgi ve kavramlara ilgisini çekmek, ön bilgilerini etkinleştirmek ve konuyla ilgili çeşitli tahminler oluşturmaktır (Kaya, 2020).

Tahmin Etme: Dinleme öncesinde dinleyicinin içerikle ilgili çeşitli tahminlerde bulunmasıdır (Kaya, 2020). Öğretmenler çeşitli görsellerden yararlanarak; metnin ortasından ya da sonundan kesitler dinleterek öğrencilerin olayların öncesini veya sonrasını tahmin etmelerini sağlayabilir (Tüzel, 2014).

Amaç Belirleme: Dinleme etkinliği öncesinde metinle ilgili soru sorarak öğrencilerin dinleme amacı belirlemeleri; seçici ve amaçlı dinleme yapmalarını sağlamaktır (Kaya, 2020).

3.2.1.2. Dinleme Sırasındaki Etkinlikler

Dinleme anında metnin daha iyi anlaşılması ve hatırlanması için çeşitli tekniklere başvurulması, dinleme öncesinde hazırlanan soruların ve tahminlerin kontrol edilerek güncellenmesiyle ilgili stratejileri kapsar (Kurudayıoğlu ve Kiraz, 2020).

Tahminler Yapma: Dinleme sürecinde dinleyiciler dinledikleri hakkında tahminler, yorumlar yapmalı, konuya ilişkin sorular geliştirmeli, kendi düşünceleri ile yazarın düşünceleri arasında karşılaştırmalar yaparak ayrıştırmalar ve bütünleştirmeler yapmalı, ana düşünceyi ve yardımcı düşünceleri belirlemeye yönelik hazırlıklar yapmalıdır (Kaya, 2020).

İzleme Stratejisi: Öğrencilerin dinlediğini anlayıp anlamadığını devamlı olarak kontrol etmesi, kullandığı yöntemlerin doğru olup olmadığını belirlemesi ve gerekli durumlarda değiştirmesi gerekmektedir (Kaya, 2020).

Soru Cevap Stratejisi: Öğrenciler veya öğrenenler tarafından dinlediği bölüme ait ya da bir sonraki bölümü tahmin edici nitelikte sorular hazırlanarak öğrenme somut hale getirilmiş olur (Kaya, 2020). Dinleme eğitiminin başlarında öğretmen yardımıyla sorular belirlenirken, sınıf seviyesi ilerledikçe öğretmen müdahalesi azalmalı ve öğrenciler soruları kendileri belirlemelidir (Tüzel, 2014).

Zihinde Canlandırma: Öğrencilerin dinledikleri ile ilgili ayrıntıların anahtar kelime, kavram veya olayları zihinlerinde oluşturdukları resimlerle dinledikleri arasında bağlantı kurmasıdır (Kaya, 2020).

Tekrar Dinleme: Önemli noktaların pekiştirilmesi amacıyla yapılan tekrarlı dinlemelerdir (Kaya, 2020, s. 33). Özellikle öğretmenin bir metni tekrarlı okumasına dayalı etkinliklerde kullanılır (Tüzel, 2014).

3.2.1.3. Dinleme Sonrası Etkinlikler

Metinle ilgili soruların cevaplanması, metnin analiz edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik stratejileri kapsar (Kurudayıoğlu ve Kiraz, 2020).

Değerlendirme: Öğrenme etkinliği sonunda öğrenme düzeyini ve öğrenenin niteliği hakkında karar vermeye sağlayan eksikliklerle ilgili gereken önlemlerin farkına varılmasını sağlar (Kaya, 2020).

Özetleme: Konuşmacının anlattıkları ile dinleyicinin anladıkları arasındaki farkın anlaşılmasını sağlar (Kaya, 2020). Her eğitim kademesinde özellikle üzerinde durulması gereken bir stratejidir (Tüzel, 2014).

Çıkarımda Bulunma: Öğrencilerin dinleme sürecinde metne yönelik çıkarımlarda bulunması dinlediklerini anlamlandırmalarına yardımcı olan bir stratejidir (Tüzel, 2014). Dinleyicinin dinlediklerinde yer alan üstü kapalı bilgilerden hareketle görüşler, durumlar ve olaylar arasında ilişkiler kurarak yeni bilgilere ulaşmasıdır (Kaya, 2020).

4. ETKİLEŞİMLİ DİNLEMENİN ÖNEMİ

Sosyal bir varlık olan insan yaşamı boyunca çevresiyle iletişim halindedir. Çevresini anlamada, kendini ifade etmede etkileşime dayanan bir iletişim kurması çok önemlidir. Etkili iletişimin sağlanmasında en önemli

etkenlerden biri de etkileşimli dinleme olarak karşımıza çıkar. Cihangir (2000) yaptığı çalışmada dinleme türlerini etkili ve etkisiz dinleme olarak gruplamıştır. Çalışmasında etkili dinlemenin önemini açıklamıştır.

Etkileşimli dinleme okul yaşamında anlama, öğrenme ve başarının anahtarı olmaktadır. Dinleme becerisi gelişmiş bir birey, eğitim öğretim hayatı boyunca karşılaştığı bilgileri, dinleme becerisi gelişmemiş bir bireye göre çok daha iyi anlayabilir. Cihangir (2000), Aras (2004), Katrancı (2012), Bulut (2013), Keleş (2013) ve Doğan (2017) yaptıkları çalışmalarında dinleme becerisi eğitimi almış öğrencilerin dinleme becerisi eğitimi almamış olanlara göre dinlediklerini anlamada daha başarılı oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Kaplan (2003) yaptığı araştırmada kendisine dinleme eğitimi verilen öğrencilerle verilmeyen öğrencilerin dinleme becerilerini karşılaştırmıştır. Dinleme eğitimi alan öğrencilerin almayanlara göre dinleme becerilerinde büyük oranda artış olduğunu gözlemlemiştir.

Etkileşimli dinleme; sosyal yaşamda bireyler arasındaki ilişkilerin ve iletişimin düzenleyicisidir. Barr, Dittmar, Roberts ve Sheraden (2002) çalışmalarında dinleme eğitimiyle akademik başarıyı arttırmayı hedeflemişlerdir. Araştırmalarının sonucunda dinleme eğitimi almış öğrencilerin akademik başarılarının artmasının yanında ve sosyal hayatlarında başarıya ulaştıkları görülmüştür.

Etkileşimli dinleme becerisini kazanmış bireyler sosyal hayatında çevresindeki insanların duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlayarak onlarla daha kolay ve sağlıklı iletişim kurabilirler. Cihangir (2000) dinleme becerisini geliştirmeye yönelik üniversite öğrencilerine uyguladığı dinleme eğitiminin, öğrencilerinin dinleme becerileri üzerindeki etkisinin olumlu olduğu ve bu etkinin aldıkları eğitimden sonrada devam ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Dinleme becerisine ayrılan zamanın diğer becerilere oranla daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Akyol, 2006). Buna rağmen dinleme becerisi diğer beceri alanlarına göre (konuşma becerisi, okuma becerisi ve yazma becerisi) en fazla ihmal edilen beceri olduğu söylenebilir.

Dinleme becerisi, eğitim yardımıyla geliştirebilir bir beceridir (Doğan, 2007; Yılmaz, 2007; Çelikbaş, 2010; Aytan, 2011; Melanlıoğlu, 2011; Bulut, 2013; Sevimli, 2015; Ören, 2019). Dinleme becerisi planlı ve sistematik eğitim yoluyla geliştirilmesi gereken bir öğrenme alanıdır. Bu becerinin geliştirileceği yer ise kuşkusuz okuldur. Özellikle sınıf öğretmenleri öğrencilerin nasıl dinlemesi gerektiği konusunda öğrencileri bilgilendirmeli ve bu konuya ağırlık vermelidir. Çünkü birey öğrenmelerinin birçoğunu dinleme yoluyla kazanmaktadır. Özellikle etkileşimli dinleme yoluyla kazanılan öğrenmeler, öğrencide kalıcı olmaktadır. Çünkü etkileşimli dinleme öğrencilerin en çok aktif oldukları dinleme türüdür. Öğrencilerin kendilerini rahat ifade etmelerini sağlayarak etkili iletişim desteklenmiş olmaktadır. Öğrencilerin aktif olarak katıldıkları derslerde öğrenme pekiştirilmektedir. Bu açılarından bakıldığında etkileşimli dinlemenin nasıl uygulanması gerektiği, üzerinde durulması gereken bir konudur.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkçe öğretiminin temel dil becerilerinden olan dinleme, ilk kazanılan beceri olarak kabul edilmekle birlikte diğer beceri alanlarına da temel oluşturmaktadır. Dinleme, anne karnından itibaren başlayıp yaşam boyunca devam eden bir süreçtir. Dinleme öğrenme öğretme sürecinde en çok kullanılan beceri alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kişiler arası iletişimin de temelini oluşturmaktadır

Etkileşimli dinleme becerisine sahip bireylerin günlük hayatta sosyal anlamda olumlu ilerleme gösterdikleri (Barr, Dittmar, Roberts ve Sheraden, 2002), akademik alanda başarılı oldukları (Kaplan, 2003), çevresindeki insanların duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlayarak onlarla daha kolay ve sağlıklı iletişim kurdukları (Cihangir, 2000), eğitim öğretim hayatı boyunca karşılaştığı bilgileri, dinleme becerisi gelişmemiş bir bireye göre çok daha iyi anlayıp öğrendikleri (Cihangir (2000), Aras (2004), Katrancı (2012), Bulut (2013), Keleş (2013) ve Doğan (2017) ifade edilmektedir.

Etkileşimli dinleme becerisi, okullara planlı bir eğitimle bir beceri alanıdır (Doğan, 2007; Yılmaz, 2007; Çelikbaş, 2010; Aytan, 2011; Melanlıoğlu, 2011; Bulut, 2013; Sevimli, 2015; Ören, 2019). Hayatımızda önemli bir yere sahip olan dinleme becerisinin, etkinlik çeşitliliği sağlanarak tüm kademelerde uygulanabilir etkinliklerle desteklenmesi, alana sağlayacağı katkı açısından önemlidir. Sınıf içinde öğrencinin aktif olduğu dinleme türü olan etkileşimli dinleme, öğrenmenin bellekteki kalıcılığının artırılmasını desteklemektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin, öğrencilere etkileşimli dinlemenin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgiler vermesi ve bunu dinleme etkinlikleriyle desteklemesi gerekmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- ✓ Öğretmenlerin etkileşimli dinlemeyle ilgili öğrencilere bilgiler vermesi ve bunu uygulamalı olarak göstermesi gerekmektedir.
- ✓ Etkileşimli dinleme etkinliklerine tüm derslerde yer verilerek etkinlik çeşitliliği sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akyol, H. (2020). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri* (10. bs) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aras, B. (2004). *İlköğretimde dinleme anlama becerisinin geliştirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aşlıoğlu, B. (2009). Türkçe öğretmen adaylarına göre derslerde karşılaşılan başlıca dinleme engelleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(29), 45-63.
- Ateş, M. ve Ercan, N. (2015). Türkçe öğretmenlerinin dinleme stillerinin incelenmesi. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 107-119.
- Aytan, T. (2011). *Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Barr, L., Dittmar, M., Roberts, E. ve Sheraden, M. (2002). Enhancing student achievement through the improvement of listening skills. Saint Xavier University & SkyLight, Chicago.
- Bulut, B. (2013). *Etkin dinleme eğitiminin dinlediğini anlama, okuduğunu anlama ve kelime hazinesi üzerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Bulut, B. ve Karasakaloğlu, N. (2018). Etkin dinleme eğitiminin dinlediğini ve okuduğunu anlama üzerine etkisi. *Kastamonu Education Journal*, 26(5), 1407-1417.
- Cihangir, Z. (2000). *Üniversite öğrencilerine verilen etkin dinleme becerisi eğitiminin başkalarını dinleme becerisine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Cihangir, Çankaya, Z. (2015). *Kişiler arası iletişimde dinleme becerisi*. (3. bs) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çalıcı, A. ve Aytan, T. (2020). *Etkinliklerle dinleme eğitimi*. T. Aytan (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelikkbaş, K. A. (2010). *Anlama/dinleme stratejilerinin kullanımı ile dinlediğini anlama düzeyi arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Demir, T. (2010). Türkçe öğretiminde anlama ve zihinde yeniden yapılandırma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 201-223.
- Demirel, Ö. (2000). *Türkçe öğretimi*. (2. bs) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, B. (2017). *Strateji temelli dinleme etkinliklerinin yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisiyle strateji kullanma düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 263-274.
- Doğan, Y. (2020). *Dinleme eğitimi*. (7. bs) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erdem, A. ve Erdem, M. (2015). Yapılandırmacı karma öğrenme ortamlarının dinleme ve konuşma becerilerine etkisi. *İlköğretim Online*, 14(3), 1130-1148.
- Epçeçan, C. (2013). Temel bir dil becerisi olarak dinleme ve dinleme eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 331-352.
- Fidan, M. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Türkçe dersinde kullandıkları dinleme stratejilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Hampleman, R. (1958). Comparison of listening and reading comprehension ability of 4th and 6th grade pupils. *Elementary English*, XXXI, 49.

- Johnson, K., O. (1951). Theeffect of classroomtraininguponlisteningcomprehension. *TheJournal of Communication*, 1(58), 57-62.
- Kaplan, H. (2003).*İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerileri üzerine bir araştırma*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kaya, D. (2020). Dinleme eğitimi. M. Yılmaz (Ed.). *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi yazılar içinde* (s. 17-40). (3. bs) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Katranacı, M. (2012). *Üstbiliş stratejileri öğretiminin dinlediğini anlama becerisine ve dinlemeye yönelik tutuma etkisi*(Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kemiksiz, Ö. (2015). Türkçe öğretiminde eleştirel dinleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE)*, 9(2), 299-316.
- Keleş, E. (2013). *Dinleme öncesi ve dinleme sonrası verilen soruların 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama beceri düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çetin, Ö. (2015) Temel beceriler ve Türkçe öğretimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 1-19.
- Kurudayıoğlu, M. ve Kiraz, B. (2020). Dinleme stratejileri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 386-409.
- Melanlioğlu, D. (2011). *Üstbiliş strateji eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Melanlioğlu, D. (2012). Dinleme becerisinin geliştirilmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 7(29), 65-77.
- Melanlioğlu, D. (2019). Üniversite öğrencilerinin akademik dinleme becerileri üzerine bir araştırma: ders ne zaman bitecek? Sıkıldım!.*Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 20(20), 311-348.
- Ören, B. (2019). *Estetik dinlemenin 4. sınıf öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Özatalay, H. (2007). *İlköğretim 1. kademe Türkçe öğretim programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen temel becerilerin ders kitaplarında kullanılmasına ilişkin durum çalışması*(Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbay, M. ve Çetin, D. (2011). Dinleme becerisinin geliştirilmesinde prozodik farkındalığın önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 155-175.
- Özbay, M. veMelanlioğlu, D. (2012). Türkçe öğretim programlarının dinleme becerisi bakımından değerlendirilmesi. *International PeriodicalFortheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic*, 7(1), 87-97.
- Sever, S. (2000). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayınları.
- Sevimli, F. (2015). *Katılımlı dinlemenin ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisi üzerindeki etkisi*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Şahin, N. (2020). Dinleme şekil ve türleri. S. Alyılmaz ve B., Ü. Karahan (Ed.). *Dinleme eğitimi yazılar içinde* (s. 29-54). Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- Tüzel, S. (2014). Dinleme eğitimi. M. Yılmaz (Ed.). *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi yazılar içinde* (s. 17-40). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ungan, S. (2009). Dinleme eğitimi. A. Kırkkılıçve H. Akyol (Ed.). *İlköğretimde Türkçe öğretimi yazılar içinde* (s. 135-161). (2. bs) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yılmaz, İ. (2007). *Türkçe öğretiminde dinleme becerisini geliştirmeye yönelik önerilen etkinliklerin değerlendirilmesi*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.